

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BUNGE LA TANZANIA**

KAMATI YA BUNGE YA BAJETI

**TAARIFA YA MAONI YA KAMATI YA BAJETI KUHUSU
UTEKELEZAJI WA BAJETI YA MFUKO WA MAHAKAMA
KWA MWAKA WA FEDHA 2023/24 PAMOJA NA
MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA
FEDHA 2024/25**

**OFISI YA BUNGE
DODOMA
S.L.P. 941**

29 APRILI, 2024

YALIYOMO

1.0. UTANGULIZI	3
2.0. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA MFUKO WA MAHAKAMA KWA MWAKA WA FEDHA 2023/24.	3
3.0. MAFANIKIO NA CHANGAMOTO KATIKA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA MFUKO WA MAHAKAMA KWA MWAKA WA FEDHA 2023/24.	5
3.1. Mafanikio	5
3.2. Changamoto	7
4.0. MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA MFUKO WA MAHAKAMA KWA MWAKA WA FEDHA 2024/25.	7
4.1. Makadirio ya Bajeti kwa Mwaka 2024/25.	8
4.2. Maduhuli	9
5.0. MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI.	9
5.1. Uhaba wa Mahakama za Mwanzo.	9
5.2. Uhaba wa Watumishi na vitendea kazi kwa Ofisi wa Mahakama.	10
5.3. Fedha za Maendeleo za Ndani.	10
5.4. Mifumo ya TEHAMA.	11
6.0. HITIMISHO	12

1.0. UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 118(9) ya Kanuni za kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, naomba kuwasilisha Taarifa ya Maoni ya Kamati ya Bajeti, kuhusu utekelezaji wa Mfuko wa Mahakama (Fungu 40) kwa mwaka wa fedha 2023/24 na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2024/25.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa kifungu cha 9(1)(c) cha Sheria ya Bajeti Sura ya 439, Kamati ya Bunge ya Bajeti ilikutana na Waziri wa Fedha, Waziri wa Katiba na Sheria na Mtendaji Mkuu wa Mahakama ili kufanya mashauriano kuhusu utekelezaji wa Bajeti ya Mfuko wa Mahakama kwa Mwaka wa Fedha 2023/24 pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Mfuko huo kwa Mwaka wa Fedha wa 2024/25.

2.0. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA MFUKO WA MAHAKAMA KWA MWAKA WA FEDHA 2023/24.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/24 Mfuko wa Mahakama uliidhinishiwa na Bunge jumla ya **shilingi bilioni 217.98**. Kati ya fedha hizo, **shilingi bilioni 61.23** ni mishahara ya Mahakama, **shilingi bilioni 2.34** ni mishahara ya Chuo cha Uongozi wa Mahakama Lushoto (IJA) na **shilingi bilioni 69.62** ni

kwa ajili ya matumizi mengineyo (OC). Aidha, fedha za maendeleo zilizoidhinishwa ni **shilingi bilioni 84.78** ambapo **shilingi bilioni 31.00** ni fedha za ndani na **shilingi bilioni 53.78** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Machi, 2024 Mfuko wa Mahakama ulikuwa umepokea jumla ya **shilingi bilioni 155.24** sawa na **asilimia 71.22** ya bajeti iliyoidhinishwa. Kati ya fedha zilizopokelewa **shilingi bilioni 50.13** zilitumika kwa ajili ya mishahara na **shilingi bilioni 72.27** zilitumika kwa ajili ya Matumizi Mengineyo. Ufanisi katika utekelezaji wa bajeti ya matumizi mengineyo kwa **asilimia 104** umetokana na mahitaji maalumu ya kugharamia majaji wapya walioteuliwa pamoja na kugharamia programu ya kuondoa mlundikano wa mashauri. Kwa upande wa fedha za maendeleo, fedha zilizopokelewa ni jumla ya **shilingi bilioni 32.84** sawa na **asilimia 38.74** ya Bajeti. Kati ya Fedha hizo **shilingi bilioni 3.65** ni fedha za ndani na **shilingi bilioni 29.19** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/24 Mfuko wa Mahakama ulipanga kukusanya maduhuli yenye jumla ya **shilingi bilioni 12.57**. Hadi kufikia Machi, 2024, jumla ya **shilingi bilioni 7.54** zilikusanywa sawa na **asilimia 60** ya lengo. Mwenendo wa utekelezaji Bajeti ya Mfuko wa Mahakama kwa mwaka wa Fedha 2023/24 umeainishwa katika **jedwali Na.1**.

Jedwali Na.1. Mwenendo wa Utekelezaji wa Bajeti ya Mfuko wa Mahakama kwa mwaka wa Fedha 2023/24

Matumizi	Bajeti	Fedha zilizotolewa hadi Machi	Asilimia ya Bajeti
Mishahara ya Mahakama	63,579,252,000	50,131,175,423.55	78.84
Matumizi Mengineyo	69,620,476,000	72,266,842,950.30	104
Fedha za Maendeleo (Ndani)	31,002,000,000	3,651,668,814.25	11.78
Fedha za Maendeleo (Nje)	53,777,027,000	29,194,640,252.75	54.29
Jumla Kuu	217,978,755,000	155,244,327,440.27	71.22

Chanzo: *Mfuko wa Mahakama*

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuongeza fedha kwa ajili ya kugharamia programu ya kuondoa mlundikano wa mashauri, ambayo ina lengo la kusaidia utolewaji wa haki kwa wakati na hivyo kuongeza ufanisi wa utendaji kazi wa Mahakama.

3.0. MAFANIKIO NA CHANGAMOTO KATIKA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA MFUKO WA MAHAKAMA KWA MWAKA WA FEDHA 2023/24.

3.1. Mafanikio

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/24, Mfuko wa Mahakama umefanikiwa kutekeleza masuala yafuatayo;

- a) Kutekeleza mkakati wa kumaliza mashauri ya muda mrefu, ambapo hadi kufikia mwezi Februari, 2024 Mahakama imeweza kusikiliza **mashauri 133,823** kati ya **mashauri 196,592** sawa na **asilimia 68.07** ya mashauri yaliyokuwepo;

- b) Kukamilisha ujenzi wa mfumo wa Usimamizi wa Mashauri (*e- case management*), Mfumo wa mafunzo kwa njia ya mtandao (*e-learning platform*) katika Chuo cha IJA, na mfumo wa usimamizi wa takwimu na mitandao ya Mahakama. Mifumo hii imesaidia kuongeza tija katika shughuli za Mahakama kwa kuboresha upatikanaji wa huduma za haki kwa wakati na kwa gharama nafuu;
- c) Kukamilika na kuanza kutumika kwa Mfumo wa Unukuzi na Tafsiri (Transcription and Translation application system TTS) ambao umeshafungwa katika Mahakama 11. Mfumo huu umesaidia kupunguza muda wa uandishi wa mwenendo wa mashtaka na uandishi wa hukumu;
- d) Kuanzishwa kwa Mfumo mpya wa usimamizi wa mashauri na kuendelea kufanya udhibiti na ufuatiliaji wa mifumo ya miradi, maktaba na Mawakili wa Mahakama ambayo imerahisisha upatikanaji wa huduma za Mahakama kwa wananchi na kupunguza muda wa kusikilizwa kwa watumiaji; na
- e) Kuimarisha uwezo wa Ukaguzi na Usimamizi wa shughuli za mahakama katika ngazi zote, ambapo hadi kufikia Februari, 2024 ukaguzi umefanyika katika vituo 958 kati ya vituo 962 vya Mahakama za chini sawa na **asilimia 99.1**.

3.2. Changamoto

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio yaliyopatikana katika utekelezaji wa majukumu ya Mahakama kwa mwaka wa fedha 2023/24, Mfuko wa Mahakama unaendelea kukabiliwa na changamoto zifuatazo:-

- i. Ufinyu wa bajeti ya matumizi ya kawaida unaosababisha Mahakama kushindwa kuboresha baadhi ya huduma na mazingira ya kazi kwa watumishi;
- ii. Ufinyu wa bajeti ya fedha za maendeleo hususan fedha za ndani, hali inayosababisha baadhi ya miradi kutotekelezwa kwa wakati na baadhi kushindwa kuanza kutekelezwa;
- iii. Uhaba na uchakavu wa majengo ya ofisi na makazi hususan katika Mahakama za Mwanzo na za Wilaya;
- iv. Upungufu wa watumishi wa kada mbalimbali ambapo, Ofisi ya Mahakama ina upungufu wa watumishi 1,562; na
- v. Upungufu wa vitendea kazi hususan magari ambapo, Ofisi ya Mahakama ina upungufu wa magari 60.

4.0. MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA MFUKO WA MAHAKAMA KWA MWAKA WA FEDHA 2024/25.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2024/25, Mfuko wa Mahakama umepanga kutekeleza malengo yaliyoainishwa kwenye Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (2021/22 hadi 2025/26), Mpango Mkakati wa Mahakama ya Tanzania wa miaka mitano (2020/21-2024/25) na Mwongozo wa Maandalizi ya

Mpango na Bajeti wa Mwaka 2024/25. Maeneo ya kipaumbele katika Bajeti ya 2024/25 kwa Mfuko wa Mahakama ni yafuatayo:-

- i. Kuraharakisha utatuzi wa mashauri ya kawaida na kutekeleza mkakati wa kumaliza mashauri ya muda mrefu;
- ii. Kuimarisha uwezo katika Ukaguzi na Usimamizi wa shughuli za Mahakama;
- iii. Kuendelea kutekeleza Mapango wa Ujenzi na Ukarabati wa Majengo ya Mahakama katika ngazi mbalimbali;
- iv. Kuboresha mifumo ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano kama nyenzo muhimu ya kuboresha utoaji wa huduma;
- v. Kuongeza ushirikiano na wadau wa haki jinai ili kuharakisha utoaji haki; na
- vi. Kuimarisha maendeleo ya rasilimali watu kwa kutoa mafunzo na kusimamia nidhamu ya watumishi.

4.1. Makadirio ya Bajeti kwa Mwaka 2024/25.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2024/25, Mfuko wa Mahakama umetengewa jumla ya **shilingi bilioni 241.6** sawa na ongezeko la **asilimia 10.87** ikilinganishwa na bajeti ya mwaka 2023/24 ya **shilingi bilioni 217.9**. Kati ya fedha hizo, **shilingi bilioni 71.92** ni kwa ajili ya mishahara ya Mahakama, **shilingi bilioni 2.62** ni kwa ajili ya mishahara ya Chuo cha Uongozi wa Mahakama Lushoto (IJA) na **shilingi bilioni 78.62** ni kwa ajili ya matumizi mengineyo. Aidha, fedha za matumizi ya maendeleo zilizotengwa ni **shilingi bilioni 88.44**, kati ya fedha hizo **shilingi bilioni 31** ni fedha za ndani na **shilingi bilioni 53.78** ni fedha za nje.

Mchanganuo wa ongezeko la bajeti umeainishwa kwenye jedwali Na. 2.

Jedwali Na.2. Ulinganisho wa Bajeti ya Mfuko wa Mahakama ya mwaka 2023/24 na Makadirio ya mwaka 2024/25.

AINA YA MATUMIZI	BAJETI 2023/24	MAPENDEKEZO YA BAJETI 2024/25	ONGEZEKO (%)
Mishahara (PE)	62,234,024,081	71,922,320,000	17.4
Mishahara ya IJA	2,345,228,000	2,616,257,000	11.5
Matumizi Mengineyo	69,620,476,000	78,620,476,000	12.9
Maendeleo	84,779,000,000	88,440,500,000	4.3
Fedha za ndani	31,002,000,000	31,002,000,000	0
Fedha za nje	53,777,000,000	57,438,500,000	6.8
JUMLA	<u>217,978,252,081</u>	241,599,553,000	10.8

Chanzo: Mfuko wa Mahakama

4.2. Maduhuli

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2024/25 Mfuko wa Mahakama unatarajia kukusanya maduhuli yenye jumla ya **shilingi bilioni 12.57**.

5.0. MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI.

5.1. Uhaba wa Mahakama za Mwanzo.

Mheshimiwa Spika, Mahakama za Mwanzo zinazohitajika ni **3,959** zilizopo ni **960** sawa na **asilimia 24.24** ya mahitaji. Uchambuzi wa Kamati umebaini kwamba **asilimia 70** ya mashauri yanatoka katika Mahakama za mwanzo. Kukosekana kwa Mahakama za Mwanzo kumesababisha ongezeko la Mashauri ikiwemo Mashauri ya muda mrefu.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kutoa fedha za maendeleo hususan fedha za ndani ili kuongeza idadi za Mahakama za mwanzo. Hatua hii itasaidia kufikia lengo la kupunguza mlundikano wa mashauri kufikia **asilimia 1** au chini ya hapo kutoka **asilimia 5** ya mashauri ya muda mrefu yaliyopo hivi sasa.

5.2. Uhaba wa Watumishi na Magari kwa Mahakama.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati ulibaini kwamba Mahakama ili iweze kufanya kazi kikamilifu na kwa ufanisi inahitaji watumishi **6,247**, hata hivyo watumishi waliopo ni **4,685** sawa na upungufu wa watumishi **1,562**. Kamati ilitaarifiwa kwamba katika mwaka 2024/25 Mahakama imeomba kibali cha kuajiri watumishi **1,562** kati ya hao Mahakimu Wakazi ni **181**. Kwa upande wa magari, magari yaliyopo sasa ni **586** na yanayohitajika ni **646** hivyo kuna upungufu wa magari **60** kwa ajili ya majaji na kuondoa magari 30 yaliyochakaa ili kuongeza kasi ya ukaguzi. Hivyo, Kamati inashauri Serikali kuongeza watumishi na magari katika Mahakama zote nchini ili kuleta tija na ufanisi katika utoaji wa haki na kwa wakati.

5.3. Fedha za Maendeleo za Ndani.

Mheshimiwa Spika, mwenendo wa utoleaji wa fedha za maendeleo za ndani umekuwa si wa kuridhisha. Hadi kufikia mwezi Februari, 2024 fedha za maendeleo za ndani zimetolewa kwa **asilimia 11** ya bajeti iliyoidhinishwa.

Utolewaji huu wa fedha umeathiri utekelezaji wa baadhi ya miradi ya maendeleo ikiwemo ujenzi wa nyumba za Majaji hatua iliyopelekea kuongezeka kwa gharama za kukodi nyumba za Majaji pamoja na kumbi za mikutano. Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kutoa fedha za maendeleo za ndani kama zilivyoidhinishwa na Bunge ili kutekeleza miradi ya maendeleo iliyopangwa kuliko kutegemea fedha za nje.

5.4. Mifumo ya TEHAMA.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Mahakama ya Tanzania kwa kuhakikisha inafanya maboresho makubwa ya matumizi ya TEHAMA nchini ikiwemo kusimikwa kwa mfumo wa *Transcription and Translation Software* - TTS kwa vituo 11. Mifumo hii imepunguza gharama na kuokoa fedha kwa kupunguza muda wa uandishi wa mwenendo wa Mashtaka na Hukumu. Hata hivyo, Kamati inaishauri Serikali kuhakikisha Mifumo ya Mahakama inasomana na kubadilishana Taarifa. Mfano, Mifumo mipya ya usimamizi wa miradi, maktaba, na mawakili. Vilevile, Kamati inaendelea kuishauri Serikali kutenga fedha kwa ajili ya kukamilisha usimikaji wa mfumo wa TTS kwa vituo jumuishi vya Mahakama vilivyobaki nchi nzima.

6.0. HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, naomba nitumie fursa hii kukushukuru wewe Mheshimiwa Dkt. Tulia Ackson, Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Rais wa IPU na Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu, Naibu Spika kwa kuongoza vema Bunge letu. Vilevile, niwashukuru Mheshimiwa Dkt. Pindi Hazara Chana, Waziri wa Katiba na Sheria, Mheshimiwa Dkt. Mwigulu Lameck Nchemba, Waziri wa Fedha na Mheshimiwa Hamad Hassan Chande, Naibu Waziri wa Fedha kwa ushirikiano wao katika kipindi chote cha mashauriano na Kamati wakati wa kujadili Bajeti ya Fungu 40. Aidha, Kamati inamshukuru Dkt. Natu El-maamry Mwamba, Katibu Mkuu Wizara ya Fedha, Bi.Mary Gasper Makondo, Katibu Mkuu Wizara ya Katiba na Sheria, Prof. Elisante Ole Gabriel, Mtendaji Mkuu wa Mahakama pamoja na wataalamu wote wa Ofisi ya Mahakama na Wizara ya Fedha kwa kushirikiana na Kamati wakati wa majadiliano ya Bajeti ya Mfuko huu.

Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii kuwashukuru Wajumbe wote wa Kamati kwa umakini na weledi wao katika kujadili na kutoa maoni na mapendekezo yao kuhusu Bajeti ya Fungu 40, Mfuko wa Mahakama. Naomba kuwatambua Wajumbe hao kama ifuatavyo,

1. Mhe. Oran Manase Njeza, Mb - Mwenyekiti
2. Mhe. Twaha Mpembenwe, Mb – M/Mwenyekiti
3. Mhe. Shamsi Vuai Nahodha, Mb
4. Mhe. Mariam Madalu Nyoka, Mb

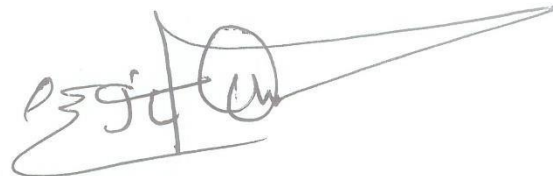
5. Mhe. Dkt. Charles Kimei, Mb
6. Mhe. Subira Khamis Mgalu, Mb
7. Mhe. Jonas William Mbunda, Mb
8. Mhe. Juma Hamad Omar, Mb
9. Mhe. Kwagilwa Reuben Nhamanilo, Mb
10. Mhe. Bahati Kenneth Ndingo, Mb
11. Mhe. Stella Ikupa, Mb
12. Mhe. Joseph Zacharius Kamonga, Mb
13. Mhe. Shally Josepha Raymond, Mb
14. Mhe. Josephat Sinkamba Kandege, Mb
15. Mhe. Leah Jeremiah Komanya, Mb
16. Mhe. Rashid Abdalla Rashid, Mb
17. Mhe. Bahati Khamis Kombo, Mb
18. Mhe. Vedastus Manyinyi Mathayo, Mb
19. Mhe. Omar Ali Omar, Mb
20. Mhe. Zaytun Seif Swai, Mb

Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua fursa hii, kumshukuru Bi. Nenelewa Mwihambi, ndc, Katibu wa Bunge kwa niaba ya Watumishi wote kwa kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake ipasavyo na kuratibu vyema shughuli za Kamati pamoja na kutoa ushauri wa kitaalamu uliowezesha kufanikisha kazi za Kamati.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo naliomba Bunge lako tukufu sasa lijadili na kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Mfuko wa Mahakama – Fungu 40, kwa Mwaka wa Fedha 2024/25 kama yalivyowasilishwa na Waziri wa Katiba na Sheria yenye jumla ya

shilingi 241,599,553,000 ambapo kiasi cha **shilingi 71,922,320,000** ni kwa ajili ya Mishahara ya Mahakama, **shilingi 2,616,257,000** ni Mishahara ya Chuo cha Uongozi wa Mahakama Lushoto (IJA), **shilingi 78,620,476,000** ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo na **shilingi 88,440,500,000** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha.

Oran Manase Njeza, (Mb)

MWENYEKITI KAMATI YA BUNGE YA BAJETI

29 Aprili, 2024